

Białostoczczyzna

2 / 1994

Białostockie Towarzystwo Naukowe

Spis treści

---

artykuły

Józef Maroszek, Kalendarium klasztoru ojców bazylianów w Supraślu – czasy Aleksandra Chodkiewicza	3
Wojciech Sokólski, Kilka uwag o początkach fundacji klasztoru supraskiego	13
Maria Cubrzyńska-Leonarczyk, Polsko-łacińskie piśmiennictwo religijne w oficynie supraskiej	17
Waldemar Wilczewski, Odnalezienie kopii bulli papieża Benedykta XIV fundacji supraskiej rezydencji bazyliańskich w Warszawie i Kuźnicy w Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej w Tykocinie	28
Ariusz Małek, Supraśl pod pruskimi rządami (1795–1807)	32
Józef Maroszek, Straty dziedzictwa kulturalnego klasztoru OO. Bazylianów w Supraślu w latach 1794–1915.	34
Andrzej Majdowski, O zniesieniu diecezji podlaskiej w świetle źródeł rosyjskich	56
Henryk Ołdytowski, Wspólnoty wyznaniowe w Supraślu w XIX i XX w.,	70
Adam Jerzy Okurowski, Sport w Supraślu (1931–1994)	78
Marian Jurkowski, Nazwy rezerwatów przyrody w Puszczy Knyszyńskiej	86

varia

Marek Zalewski, Supraśl – niewykorzystana szansa archeologii	94
Borys Paszkiewicz, Monety znalezione w Supraślu	97
Krystyna Bieńkowska, Kafle z Supraśla	107
Józef Maroszek, Mauzoleum Buchholtzów na cmentarzu w Supraślu	113
Małgorzata Dolistowska, Tak zwany Dom Jansena w Supraślu i jego nieznana historia.	121
Tomasz Ołdytowski, Bartosz Czarnecki, Rewaloryzacja układu urbanistycznego Supraśla	126
Joanna Sokólska, Supraskie zbiory historyczne	128
Wiesław Szczepaniak, Towarzystwo Przyjaciół Supraśla	133

biografie

Eugeniusz Bernacki, Witold Sławiński 1888–1962	139
Leonard Dobrowolski, Ferdynand Marecki 1896 – 1940	145
Ks. Kazimierz Kułakowski, Witold Biziuk (1902–1992)	148

Supraśl we wspomnieniach mieszkańców

Ks. Waclaw Dorabiała, Wspomnienia, lata 1939–1945, Supraśl	154
Leonard Dobrowolski, Wspomnienia supraskie	163

kronika życia naukowego	173
-------------------------	-----

recenzje i omówienia	176
----------------------	-----

---

artykuły

Józef Maroszek

Kalendarium klasztoru Ojców Bazylianów w Supraślu – czasy Aleksandra Chodkiewicza

1482 r. 1 października.

Iwan Chodkiewicz wojewoda kijowski wraz z żoną Agnieszką z książąt Bielskich i dziećmi Aleksandrem i Agrafeną po zdobyciu Kijowa przez Tatarów zostali wzięci w jasyr, w którym w r. 1484 Iwan zmarł, a wdowa wraz z dziećmi przy udziale króla Kazimierza Jagiellończyka wydoszła się z niewoli.¹

1495 r.

Aleksander Chodkiewicz (ur. ok. 1457 r.) rozpoczyna służbę publiczną na dworze wielkksiążęcym.²

1495 r. 15 lutego.

Ślub wielkiego księcia litewskiego Aleksandra Jagiellończyka z córką Iwana III wielkiego księcia moskiewskiego – Heleną. Warunkiem ślubu było pozostawanie Heleny w wierze prawosławnej.³

1498 r. 30 maja.

Aleksander Jagiellończyk mianował biskupa smoleńskiego Józefa Bułharynowicza metropolitą kijowskim i całej Rusi.⁴ Bułharynowicz realizował postanowienia Soboru Florenckiego z 1439 r. o unii kościelnej, ściśle współdziałał z monarchą, katolickim biskupem wileńskim Wojciechem Taborem i bernardynami prowadzącymi misję wśród Rusinów.⁵

1498 r.

Aleksander Chodkiewicz do swej ojcowizny Puszczy Błudów sprowadził z greckiego klasztoru na Górze Atos mnichów i osadził ich w miejscowości Gródek nad Supraślą. Przywieźli oni relikwie Krzyża Świętego i rękopis starobułgarski, później zwany „Kodeksem Supraskim”.⁶ Mnisi z Atos zainteresowani

byli realizacją Unii Florenckiej i odzyskaniem przez Bizancjum niepodległości. W Gródku wybudowano cerkiew pw. Św. Jana Ewangelisty, do której schodzili się pustelnicy na nabożeństwa i modlitwy. Wezwanie cerkwi było poświęcone patronowi ojca Aleksandra Chodkiewicza – Iwana.⁷

1499 r. 20 marca.

Aleksander Jagiellończyk na ręce metropolity Józefa Bułharynowicza wydał przywilej dla duchowieństwa greckiego (tzw. zwitek Jarosława) w Wielkim Księstwie Litewskim.⁸

1500 r. 3 maja.

Początek wojny moskiewsko-litewskiej. Iwan III przynęcał do siebie kniaziów pogranicznych (pod pozorem prześladowań religijnych i agitacji unickiej) i dawał im lepsze uposażenie. 14 lipca 1500 r. nastąpiła wielka klęska Litwinów nad Wiedroszą.⁹

1500 r. 10 maja.

Patriarcha konstantynopoliński Joachim zatwierdził Józefa Bułharynowicza jako metropolitę kijowskiego i całej Rusi. Tomos patriarszy przywieźli m.in. arcybiskup połocki Łuka, łucki Cyryl i turowski Wasjam.¹⁰

1500 r. 20 sierpnia.

Józef Bułharynowicz metropolita kijowski i całej Rusi, biskup smoleński skierował do papieża Aleksandra VI obediencję i wyznanie wiary katolickiej według postanowień Soboru Florenckiego. Swoje listy w sprawie unii nadesłali do papieża Aleksander Jagiellończyk wielki książę litewski i Wojciech Tabor biskup wileński.¹¹

1500 r.

Aleksander Chodkiewicz rozpoczyna w Puszczy Błudów w Gródku budowę Zamku Supraśl. Powodem inwestycji była wojna moskiewsko-litewska. Zakonnicy przenieśli się do uroczyska Suchy Hrud w Puszczy, na brzeg rzeki Supraśl.¹²

1500 r. 12 maja.

Metropolita kijowski i całej Rusi Józef Bułharynowicz święci w uroczysku Suchy Hrud nową cerkiew pw. Św. Jana Ewangelisty i refektarz.¹³ (Cerkiew ta spłonęła od pioruna w 1545 r.¹⁴) Pewnie wówczas Józef Bułharynowicz, który od 1494 r. był biskupem smoleńskim ofiarował do tej cerkwi 2 ikony – Spasa i kopię obrazu Matki Boskiej Smoleńskiej („Odigitrii”), później czczonej jako słynącej łaskami (w 1794 r. odnotowano tradycję o jej dawnym częściowym spaleniu).¹⁵ Z poświęceniem świątyni łączyć należy ofiarowanie do monasteru niezwykle wartościowego pod względem artystycznym kielicha srebrnego z nodusem w kształcie ażurowej, gotyckiej kapliczki. Na stopie kielicha znajdował się wryty herb Lis (Bułharynowicz był krewnym Sapiehów

pieczętujących się tym właśnie herbem). Kielich wywieziono do Rosji w 1915 r. Gotycki wyraz ideowy tego przedmiotu odpowiadał programowi unii kościelnej ogłoszonemu przez metropolitę.¹⁶

1500–1503 r.

Budowa murowanej gotyckiej cerkwi Zwiastowania NMP, której program architektoniczny wynikał z idei unii kościelnej.¹⁷

1501 r.

Rok po zatwierdzeniu tolosem patriarszym umiera metropolita kijowski i całej Rusi Józef Bułharynowicz.¹⁸

1502 r.

Aleksander Chodkiewicz zostaje mianowany koniuszym nadwornym.¹⁹

1503 r. 25 marca.

Rozejm pokojowy zawarty w Moskwie kończy wojnę moskiewsko-litewską. Kluczową sprawą pozostaje nadal zachowanie prawosławia przez Helenę żonę króla Aleksandra Jagiellończyka.²⁰

1503 r.

Nowym metropolitą kijowskim i całej Rusi został archimandryta miński Jona rodem z Suzdała w Rosji, który przybył w 1495 r. jako pop nadworny Heleny. Powołanie Jony na stolicę metropolitalną przerwało na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego realizację unii kościelnej według postanowień Soboru Florenckiego. Nie bez znaczenia pozostawał fakt, że syn metropolity Jony – Semen Kriwy, który uczestniczył w wojnie moskiewskiej znalazł się w niewoli. Mimo, że jeńców wypuszczono już w 1503, Kriwego nadal więziono. Jeszcze w 1505 r. metropolita Jona w sprawie uwolnienia syna zwracał się listownie o protekcję do metropolity moskiewskiego.²¹

1503 r. 15 października.

Metropolita Jona powtórnie święci raz już wyświęconą przez metropolitę Józefa Bułharynowicza cerkiew pw. Sw. Jana Ewangelisty, święci także mury (niedokończonej budowy) cerkwi Nawiedzenia NMP.²² Fundacja supraska przyjmuje prawosławny charakter. Zmianie ulega spisana w „Pominniku – synodiku” klasztornym tradycja monasteru.²³

1504 r. 15 września.

Aleksander Jagiellończyk król polski w dowód zasług za wierne przywiązanie do króla i za straty, których doznał w czasie wojny z Moskwą nadał Józefowi Sołtanowi biskupowi smoleńskiemu „ludzi w bielskim powiecie we włości suraskiej” w Topilcu, Baciutach i Piszczewie, które biskup później przekazał monasterowi supraskiemu.²⁴

-1505 r. bez podania daty dziennej:

F a l s y f i k a t! Tomos Joachima patriarchy konstantynopolitańskiego na wniosek nie wymienionego z imienia króla polskiego, ze względu na fakt, że „prawowierny” Aleksander Chodkiewicz marszałek wielkksiążęcy założył i uposażył w środki „sławny i zasługujący na osobliwą wagę” klasztor, w której to fundacji współuczestniczył bp smoleński Józef – błogosławi kolatorów: Chodkiewicza i biskupa Józefa. Pozwala wspólnocie zakonnej wybierać spośród siebie ihumena. Zakazuje spożywać wódki, nalewki i inne napitki, opuszczać przez mnichów klasztor bez zgody ihumena. Tomos napisany był w języku łacińskim.²⁵

1506 r. 11 maja.

Józef Sołtan biskup smoleński przekazał do cerkwi Zwiastowania NMP, która jest na skraju rzeki Supraśl, w dziedzicznych włościach Aleksandra Chodkiewicza ludzi i ziemię w pow. suraskim – 6 służb ciągłych w Topilcu, Baciutach i Piszczewie, zgodnie z nadawczym mu królewskim dokumentem. Nadanie to bp Józef dokonał na ręce ihumena Pachnutyja i jego braci z tego monasteru. Przekazał im również sam dokument pergaminowy z pieczęcią królewską. Opiekę prawną nad nadaniem polecił Aleksandrowi Chodkiewiczowi, jego dzieciom i spadkobiercom, bojarom i sługom, gdyż oni są kolatorami klasztoru.²⁶

1506 r.

Aleksander Chodkiewicz zostaje marszałkiem hospodarskim.²⁷

1507 r. 5 stycznia.

Zygmunt I król polski dał dożywotnio Helenie wdowie po Aleksandrze Jagiellończyku cały powiat bielski z miastami Bielsk, Suraż i Brańsk. Helena zmarła 24 stycznia 1513 r.²⁸

1507 r. 17 lipca.

Zygmunt Stary król polski stwierdza, że Aleksander Chodkiewicz w swoim „imieniu”, w dziedzicznej Puszczy Błudowskiej nad rzeką Supraśl założył cerkiew i monaster Zwiastowania NMP obdarzył swym dworem dziedzicznym i miasteczkiem nazwane Choroszcz, w starych granicach, ze wszystkim. Wspomina też, że Józef bp smoleński ofiarował temuż monasterowi 6 służb kmiecych w granicach suraskich, z siołami: Topilec, Baciuty i Piszczewo. Król zatwierdza i to nadanie Sołtanowe.²⁹

1509 r. luty.

Aresztowanie Aleksandra Chodkiewicza posądzanego o współudział w spisku Glińskiego, osadzenie w więzieniu, z którego odzyskał wolność dopiero w maju 1511 r. Puszcza Błudów należąca do Chodkiewicza podporządkowana została władzy namiestnika zamku bielskiego, należącego do królowej Heleny.³⁰

Portret Aleksandra Chodkiewicza † 1549 w pokojach archimandrytów supraskich przed 1915 r.

Instytut Sztuki PAN, 9231

1509 r.– 1512 r.

Patronat królowej Heleny nad monasterem. Helena za pośrednictwem bp Józefa Sołtana ofiarowała ikonę Matki Boskiej z Dzieciątkiem, przedstawiającą scenę „Umilenia”.³¹

1509 r. 15 (maja ?).

Zygmunt I król polski na prośbę ihumena supraskiego Pafnutego, który stwierdził, że z wielkim swoim trudem zbudował monaster w Puszczy pana Aleksandra Chodkiewicza i prosił króla, aby mu zezwolił cerkiew i monaster murować. Król przystał na to. Prośba i zezwolenie na kontynuowanie prac budowlanych wynikały z faktu, że zaistniała nowa sytuacja własnościowa Puszczy Błudów i osadzonej w niej „u brzegu rzeki Supraśli” wspólnoty zakonnej – po aresztowaniu A. Chodkiewicza. Nadal obowiązywał zakaz budowy cerkwi prawosławnych wystawiony jeszcze przez Kazimierza Jagiellończyka, a świątynię Zwiastowania NMP zaczęto budować jako unicką nie zaś prawosławną, wobec czego wcześniej zakaz ten jej nie dotyczył.³²

1510 r. 13 października.

F a l s y f i k a t! Aleksander Chodkiewicz na prośbę metropolity kijowskiego Józefa przenosi monaster założony przez siebie w Puszczy Błudów na skraju rzeki Supraśl, gdzie też później sam wybudował swój zamek, wobec czego metropolita całej Rusi Józef Sołtan i zakonnicy prosili o przesiedlenie na brzeg rzeki Supraśl do miejsca Suchy Hrud. Chodkiewicz po porozumieniu z Sołtanem dał im to miejsce, zezwolił na budowę stawów na rzeczkach, jazu na Supraśli. W oparciu o zezwolenie króla Zygmunta I po porozumieniu z przyrodnymi braćmi dał monasterowi dwór i miasteczko Choroszcz odziedziczone po ojcu. Określił granice dóbr Choroszcz, m.in. z dobrami Józefa Sołtana władcy smoleńskiego. Odbiorcą miał być ihumen Kalikst. Stwierdzał ponadto, że zwracał się z prośbą do króla Zygmunta I o potwierdzenie i król to potwierdzenie dał.³³

Portret Józefa Soltana † 1521 do 1915 r. znajdujący się w pokojach archimandrytów supra-skich.

Instytut Sztuki PAN, 9230

1510 r. 15 października.

F a l s y f i k a t! Józef arcybiskup, metropolita halicki i całej Rusi stwierdza w wystawionym dokumencie, że A. Chodkiewicz założył monaster i dał w październiku 1510 r. dokument fundacyjny, wspominał, że w pierw zakonnicy wybudowali cerkiew Św. Jana Ewangelisty, którą on Soltan poświęcił 25 maja 1510 r. Później wybudowano cerkiew Nawiedzenia NMP, którą poświęcił tenże (bez podania daty). Nadał klasztorowi reguły zakonne, z których najważniejszym prawem jest wolny wybór ihumena.³⁴

1512 r.

List króla Zygmunta I do Heleny wdowy po królu Aleksandrze Jagiellończyku, stwierdzający, że w czasie nieobecności Aleksandra Chodkiewicza w jego włości, gdy był zabrany w jasyr przez Tatarów na terenie Puszczy Błudów osiedlono 20 służb gospodarskich z Bielska i Suraża. Król przywraca Chodkiewiczowi dobra w swoich granicach wraz z nadaniem owych 20 służb.³⁵

1513 r. 11 listopada.

Aleksander Chodkiewicz marszałek gospodarski zabezpiecza posag swej żony Wasilissy córki Wasilewicza Jarosławowicza na dobrach ojczystych Brzostowicy z zamkiem Supraślem i Łowy Błudowskimi.³⁶

1514 r. 5 lutego

Józef Soltan metropolita kijowski „wyrzeka się władzy i wstępu do Monasteru Supraskiego i sług nie ma tam posyłać”.³⁷

1529 r. 23 października.

Zygmunt I król polski zatwierdza nadanie dóbr ziemskich: Chworostowo i Pużycze leżące na Polesiu oraz Fasty, Porosły i Klewinowo przez Aleksandra Chodkiewicza na rzecz klasztoru supraskiego.³⁸

1530 r.

Aleksander Chodkiewicz wspólnie z Jerzym księciem Słuckim i Iwanem Hornostajem został mianowany opiekunem metropolii kijowskiej.^{38,39}

Cerkiew Zwiastowania NMP w Supraślu. Rysunek W. Griazanowa z 1886 lub 1889 r.

P.N. Batuszkow, Biełorussija i Litwa. Istoriczieskija sud'by Siewiero-Zapadnago kraja, Petersburg 1890, s. 165.

1530 r. – 1544 r.

Aleksander Chodkiewicz sprawuje urząd starosty knyszyńskiego – dóbr „własnych” Zygmunta Augusta.^{39,40}

1533 r. 30 grudnia.

Aleksander Chodkiewicz stwierdza, że ufundował monaster na skraju rzeki Supraśli, ale na prośby ihumena, metropolity i zakonników pozwolił przesiedlić się do swojej puszczy między dwie rzeczki Grabówkę i Brzozówkę do uroczyska nazywanego się Suchy Hrud. Pozwolił zakonnikom brać drzewo na budowę, założyć ogród i sad, kosić i posiadać sianożęcia, sadzawki na rzeczках Brzozówce i Grabówce oraz jazy na Supraśli. Za zgodą króla Zygmunta I i rodziny A. Chodkiewicz dał ojczysty dwór Choroszcz z miastem. Ze względu jednak na to, że miasto Choroszcz „rozmnożyło się karczmami” to nieboszczyk Józef Sołtan i ihumen prosili, aby Chodkiewicz odebrał od nich dwór Choroszcz i dał im uposażenie gdzie indziej. Chodkiewicz godząc się na prośbę zakonników odebrał od nich dwór Choroszcz, opisał granice dóbr choroskich, oddzielając je od dóbr Fasty, które pozostały nadal własnością klasztorną. W zamian za wzięty dwór Choroszcz dał na Polesiu Chworostowo i Pużycze oraz zakupiony przez siebie dworzec Klewinowo wraz z Obrubem Matejki. Aby jednak zakonnicy za daleko nie wjeżdżali w puszcę chodkiewiczowską wyznacza granice rzeczkami Kraśnicą przez Łaźnie Działłowe, Cieliczanką, Supraślą aż do ujścia Kraśnicy.⁴¹

po 1532 – przed 1557 r.

Budowa cerkwi Zmartwychwstania Chrystusa (z pruskiego muru) w ogrodach klasztornych i pod nią krypty ze 132 niszami do pochówków zakonników i dobroczyńców klasztoru.⁴²

1543 r. 2 września.

Klasztor supraski odwiedził król Zygmunt August w towarzystwie licznych panów. W niedzielę Św. Eufemii król od początku do końca uczestniczył w liturgii, słuchał modlitw i śpiewów cerkiewnych we wnętrzu świątyni, przed ołtarzem, odwiedził też refektarz, oglądał zgromadzone w klasztorze ewangeliarze i inne księgi.⁴³

1544 r. październik.

Król Zygmunt August po objęciu wielkorządów litewskich mianował Aleksandra Chodkiewicza wojewodą nowogródzkim.⁴⁴

1545 r. 18 maja.

Sergiusz Kimbar archimandryta supraski uczynił kontrakt z mularzem wileńskim Mikołajem Wasilewiczem Koszkinem na wymurowanie refektarza, kaplicy-oratorium, obok przy nich kuchni, komory-spiżarni, z podpiwniczeniem i otynkowaniem. (Zabudowania usytuowane były w miejscu wzniesione-

go w l. 1722–1745 Pałacu Opatów, pewnie z wykorzystaniem wcześniejszych murów). Prace budowlane Koszkin zakończył przed 1557 r.^{44,45}

1549 r. 28 maja.

Śmierć Aleksandra Chodkiewicza, jego ciało pochowano w krypcie kolatorskiej pod cerkwią Zwiastowania NMP. Synowie: Grzegorz, Jerzy i Hieronim podzielili schedę ojcowską. Właścicielem Puszczy Błudowskiej został Grzegorz (zm. 12. XI. 1572 r.)⁴⁶

Przypisy:

1. J. Jasnowski, Chodkiewicz Iwan vel Chodkowicz Iwaszko (zm. 1487, „Polski Słownik Biograficzny” t.III, s. 361.
2. Tenże, Chodkiewicz Aleksander h. Kościesza, „Polski Słownik Biograficzny, t.III, s. 354–355.
3. F. Papée, Aleksander Jagiellończyk, Kraków 1949.
4. Supraślskaja rukopis, sodierzaszczaja Nowgorodskuju i Kijewskuju sokraszczennyje letopisi, Moskwa 1836, s. 146.
5. Połnoje sobranije russkich lietopisiej izdannoje po wysoczajszemu powieliennju Archieograficzskoj kommissii, t.VI, Sankt Petersburg 1855, s. 45, t.VII, 1859, s. 238–239.
6. „Traditio de translatione fratrum religiosorum Grodeco-Supraslum...”, do 1876 r. przechowywane w archiwum klasztoru supraskiego pod sygnaturą „N^o1”. Zob. Archimandryta Modest (Strielbickij), Supraslskij Błagowieszczenskij monastyr, „Wiesticznik Zapadnoj Rossii”, t.V, 1867, s.71–72.
7. A. Mironowicz, Podlaskie ośrodki i organizacje prawosławne w XVI i XVII wieku, Białystok, 1991, s. 90.
8. F. Papée, s.32.
9. Tamże, s. 33.
10. Supraslskaja rukopis..., s. 147.
11. Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimatium historium illustrantia, wyd. A. Theiner, t.2, Romae 1861, nr 296, s.236–238.
12. Archeograficzeskij sbornik dokumentow odnosiaszczichsia k istorii Siewiero-Zapadnoj Rusi, t. IX, Wilno 1870, s. 2.
13. Wiadomość podana w „Pominniku” klasztornym zaprowadzonym przez pierwszego ihumena Pafnutego – zob. N. Dalmatow, Supraslskij Błagowieszczenskij monastyr, Petersburg 1892, s. 7. Data dzienna na Ścięcie Głowy Św. Jana Chrzciciela podana w falsyfikacie XVI-wiecznym rzekomo wystawionym przez Józefa Sołtana metropolitę 15 października 1510 r. – zob. Archeograficzeskij sbornik..., t. IX, s. 17.
14. Archeograficzeskij sbornik, t. IX, s. 47–48.
15. Tamże, s. 394–402.
16. J. Jodkowski, Cerkwi prisposoblennye k oboronie w Litwie i Litowskiej Rusi, „Drewnosti”, t.VI Moskwa 1915, s. 253–271.
17. Informacja o postawieniu murowanej cerkwi w 3 lata pochodzi z „Pominnika”, rękopisu spisane-go przez pierwszego ihumena Pafnutego (zm. 1510 r.) – zob. Archeologiczeskij sbornik, t.IX, s.25.
18. Roczny tylko pobyt metropolitą odnotowała kronika zwana „Sofijskim Wremiennikiem” – zob. Połnoje sobranie russkich lietopisiej, t.VI, s. 45, t.VII, s.238–239; Latopisiec Litwy i Kronika ruska ... wypisami z Wremiennika Sofijskiego pomnożone ... wyd. I. Daniłowicz, Wilno 1827, s. 280.
19. J. Jasnowski, Chodkiewicz Aleksander, s. 354.

20. F. Papée, s. 65–74.
21. E. Turaeva-Cereteli, Elena Joannowna, wielkaja kniaginia litowska, russkaja, korolewa polskaja, Sankt-Petersburg 1899, s. 280.
22. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, s.38.
23. Nieprawidłowości w układzie i braki w zawartości najdawniejszego „Pominnika” klasztornego zaprowadzonego przez pierwszego ihumena świadczą o zmianie tej tradycji – zob. N. Dałmatow, Staryj Sinodik Supraslskago monastyria, „Grodnskija Eparchialnyja Wedomosti”, 4.VIII.1904, nr 27, s. 788–799; F. Dobrjanskij, Opisanie rukopisiej Wilenskoj Publicznoj biblioteki cerkowno-słowiańskich i russkich, Wilno 1882, nr 89, s.179–186.
24. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, nr 3, s. 8. Według oryginału przechowywanego w 1870 r. w Wileńskim Kuratorium Szkolnym. Oryginał nosi datę 1506! (7014) 15 września. Wystawca nie żył już od miesiąca, bo zmarł 18 sierpnia 1506 r. J. Wiśniewski, Zarys dziejów osadnictwa na Białostocczyźnie, „Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny”, t.I, s. 47 uważa, że data roczna dokumentu tego jest 1504 r.
25. Abp Sawa w artykule „Klasztor w Supraślu”, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” nr 1–2, 1983 nie zwrócił uwagi na fakt, że jest to falsyfikat i wyciąga dalekosiężne wnioski: „Dokument ten posiadał wielkie znaczenie dla prawosławia w Polsce w XVI w. Stanowił bowiem legalizację klasztoru zarówno pod względem kanonicznym i kościelnym, jak również państwowym oraz dowodem uznania faktu założenia klasztoru przy udziale najwyższych czynników państwowych. Stanowił on państwową podstawę prawną istnienia klasztoru ze wszystkimi wynikającymi z tego uprawnieniami cywilno-prawnymi.”
26. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, nr 2, s. 6–7.
27. J. Jasnowski, Chodkiewicz Aleksander, s. 354.
28. Akty odnoszących się do historii Zapadnoj Rossii, t.II Sanktpeterburg 1848, nr 8, s.6; E. Turaeva-Cereteli, s.324.
29. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, s.21–22.
30. J. Jasnowski, Chodkiewicz Aleksander, s.354–355.
31. Obraz malowany na płótnie, naklejony był na deskę. Na odwrocie posiadał napis w jęz. polskim stwierdzający fakt ofiarowania obrazu przez królową Helenę biskupowi smoleńskiemu Józefowi Sołtanowi jako wyraz błogostawieństwa dla wspólnoty – J. Jodkowski, s. 264.
32. Pergaminowy, w wielu miejscach zatarty i porwany dokument oblatowano w 1779 r. w aktach grodzkich, wobec czego pewnie źle odczytano datę miesięczną. Dokument wystawiono w Krakowie. Król od 10 marca do 15 kwietnia przebywał w Piotrkowie. W Krakowie tego roku przebywał od 21 kwietnia do 4 sierpnia. Pomyłka dotyczy pewnie odczytania nazwy miesiąca, zapewne maja, a nie marca – Archimandryta Modest, s.75.
33. Dokument zachowany w oryginale – Muzeum Narodowe w Krakowie, dokument pergaminowy MNK 541/1. Zob. też Archeograficzeskij sbornik, t. IX, s. 13–16. O tym, że jest to falsyfikat świadczy nieprawdziwa data i realia oraz występowanie wśród świadków kniazia Michała Głińskiego dawno zbiegłego do Moskwy. Sam wystawca siedział w więzieniu i nie mógł przebywać w Gródku, który jeszcze wówczas nazywał się Zamek Supraśl, a nie Gródek – por. Prawa i przywileje miasta i dóbr ziemskich Zabłudów, wyd. J. Maroszek, Białystok 1994.
34. O falsyfikacie świadczy powoływanie się na niewątpliwie sfabrykowany, o 2 dni wcześniejszy akt Aleksandra Chodkiewicza z 13 października 1510 r. mówienie o sobie w trzeciej osobie itd. Powodem stworzenia falsyfikatów z 1505 r. i dwóch z 1510 r. była kwestia wolnego wyboru ihumena, co kwestionowali zawsze Chodkiewiczowie, kolatorowie klasztoru. – por. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, nr 5, s. 16–19.
35. Prawa i przywileje miasta i dóbr ziemskich Zabłudów.
36. Oryginał: Biblioteka Akademii Nauk Litwy w Wilnie, dok. perg. F.1–34.
37. Archiwum Państwowe w Krakowie, Archiwum Młynowskie Chodkiewiczów, nr 36.
38. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, s.40–41.
39. J. Jasnowski, Chodkiewicz Aleksander, s. 354.

40. W. Pociecha, Królowa Bona, t.III, Poznań 1958, s. 66–67,87.
41. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, nr 1, s. 41–45; Archiwum Państwowe w Białymstoku, Kame-
ra Wojenna i Domen Prus Nowoschodnich, nr 1592^b, k.2–5.
42. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, s. 53; N. Dałmatow, s. 46.
43. Supraślskaja rukopiś...,s. 155.
44. J. Jasnowski, Chodkiewicz Aleksander, s.354.
45. Archeograficzeskij sbornik, t.IX, s. 47–52.